

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційне дослідження Падалки Лілії Олегівни на тему
«Використання методики розвідувальної аналітики
під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень
у сфері оподаткування», підготовленого на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми за сучасних умов є очевидною. Вона обумовлена тими обставинами, що в умовах системних соціально-економічних змін у нашому суспільстві, які, з одного боку, є закономірними тенденціями його розвитку, а з іншого – зумовлені широкомасштабною збройною агресією, існує гостра необхідність пошуку нових моделей та рішень для організації роботи державних інституцій, зокрема, в сфері протидії різним формам кримінальних правопорушень. Зростання ролі інформації та інформаційних процесів у всіх сферах суспільного життя створює нові можливості для оптимізації роботи правоохоронних органів та апробації нових кращих міжнародних зразків поліцейської діяльності.

Одним із таких напрямів є використання методики розвідувальної аналітики під час організації протидії різним формам кримінальної протиправності та спроба перебудови основ роботи окремих правоохоронних структур на інтегровану оцінку ризиків та загроз, а також своєчасного вжиття заходів щодо їх нейтралізації.

Використання методики розвідувальної аналітики позитивно зарекомендувало себе на управлінському рівні функціонування правоохоронних органів. Разом з тим розвідувальна аналітика є не менш ефективною під час виявлення та розслідування окремих кримінальних правопорушень, які характеризуються залученням широкого кола суб'єктів, об'єктів та складними технологіями. Однією із таких форм кримінальної протиправності є кримінальні правопорушення у сфері оподаткування, які характеризуються складністю їх документування та подальшого розслідування через необхідність опрацювання значних масивів даних, що часто потребує використання спеціальних знань та наявності у суб'єкта фахових компетенцій.

Отже, працівники оперативних підрозділів та слідчі, які здійснюють розслідування таких кримінальних правопорушень, потребують впровадження та використання методики розвідувальної аналітики на організаційно-тактичному рівні у межах розслідування конкретних кримінальних проваджень, що формує відповідне наукове завдання – розроблення форм та напрямів використання розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування.

Вказані та інші обставини обумовили як актуальність, так і складність дослідження, надає йому комплексного характеру.

Враховуючи викладене та низку інших обставин, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження **Падалки Лілії Олегівни** є актуальним та присвячене розробленню форм та напрямів використання розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана із виконанням завдань, визначених у **нормативно-правових актах, наукових програмах та планах**. Робота виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2019 року (протокол № 2), зареєстрована Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 831, 2019 рік) та уточнена 30 листопада 2023 року (протокол № 23).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачкою, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження Падалки Лілії Олегівни базується на основі комплексу методів пізнання соціальних явищ і процесів з використанням широкого спектру як загальнонаукових, такі і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені здобувачкою у дисертації методи використано в їх взаємозв'язку і взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Дисертантом у цілому правильно визначено мету дисертаційного

дослідження, яка полягає у розробленні на підставі аналізу матеріалів практики та теоретичних положень форм та напрямів використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень діяльності у сфері оподаткування (с. 21).

Поставлена мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких завдань: 1) сформувати змістовно-структурну характеристику аналітичної розвідки як напряму діяльності правоохоронних органів; 2) надати характеристику кримінальних правопорушень у сфері оподаткування як об'єкта аналітичного дослідження; 3) виокремити правові засади забезпечення прав людини та громадянина під час використання методів розвідувальної аналітики у правоохоронній діяльності; 4) визначити особливості використання інтегрованої системи управління ризиками під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування; 5) окреслити функціональне призначення розвідувальної аналітики у типових слідчих ситуаціях та плануванні початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування; 6) охарактеризувати розвідувальну аналітику у системі інструментів з'ясування обставин, які підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування; 7) сформулювати основні напрями використання методики розвідувальної аналітики як засобу забезпечення та реалізації тактичних операцій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування; 8) визначити напрями вдосконалення використання методики розвідувальної аналітики для забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій (с.22).

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження дисертантом визначено правильно. *Об'єкт дослідження* – правовідносини, що виникають у сфері діяльності правоохоронних органів при використанні методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (с. 22). *Предмет дослідження* – використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (с. 22).

Дисертантка у роботі використала належні емпіричні джерела, зокрема, дані, отримані у процесі аналізу та узагальнення результатів анкетування 91 працівника територіальних управлінь Бюро економічної безпеки України в Одеській, Волинській, Закарпатській, Полтавській, Львівській та Чернівецькій областях, за період з 2022 до 2023 року, 86 слідчих підрозділів НП України та 102 працівника Державної податкової служби України.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження Л.О. Падалки характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що дисертація є одним з перших комплексних криміналістичних досліджень щодо використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. У межах здійсненого дослідження одержано результати, які мають наукову новизну, саме:

уперше:

- сформульовано визначення злочинності у сфері оподаткування як об'єкта аналітичного дослідження, під якою розуміється система кримінальних практик, спрямованих проти встановленого державою порядку збирання та сплати податків, функціонування якої забезпечується власною інфраструктурою, а також визначена основна функціональна спрямованість вивчення окремих її показників для прийняття управлінських рішень, а також виокремлено показники цієї системи, які підлягають обов'язковому аналітичному дослідженню, зокрема: динаміка, структура, інфраструктурні елементи з урахуванням функціональної спрямованості аналітичної роботи щодо їх опрацювання;

- виокремлена та охарактеризована система ризиків, які є об'єктами управління під час протидії злочинності у сфері оподаткування, зокрема: а) інституційні ризики; б) управлінські ризики; в) правові ризики; г) соціально-економічні ризики, а також система ризиків, які є об'єктами управління під час розслідування конкретного кримінального провадження;

- сформульовано основні напрями використання розвідувальної аналітики у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, зокрема: а) кримінальне провадження розпочато за матеріалами оперативних розробок; б) кримінальне провадження розпочато за матеріалами, отриманими під час розслідування інших кримінальних проваджень; в) кримінальне провадження розпочато за результатами проведення документальних перевірок контролюючими фіскальними органами; г) кримінальне провадження розпочато за матеріалами опублікованими у засобах масової інформації;

- визначено напрями використання методики розвідувальної аналітики для забезпечення проведення окремих тактичних операцій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, зокрема: «Встановлення технології злочинної діяльності»; «Встановлення усіх учасників злочинної діяльності»; «Встановлення структурно-функціонального забезпечення реалізації технології злочинної діяльності у сфері оподаткування»; «Встановлення елементів інфраструктури злочинної діяльності»;

вдосконалено:

- форми та напрями використання методики розвідувальної аналітики як інструменту з'ясування обставин, що підлягають встановленню під час розслідування злочинної діяльності у сфері оподаткування у частині виокремлення напрямів використання: схем зв'язків, схем потоків; асоціативних матриць та методів мозкового штурму;

- напрями використання методики розвідувальної аналітики для оптимізації проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема: а) планування, безпосереднього проведення та оцінки результатів обшуків; б) підготовки та конкретизації предмета допиту;

набули подальшого розвитку:

- положення сутності та структурних елементів аналітичної розвідки, зокрема виокремлено, що структурними елементами аналітичної розвідки є: формування запиту; визначення системи інформаційних джерел; оцінка попередньо визначеної системи інформаційних джерел; визначення кількості та спеціалізації суб'єктів, які будуть залучені до аналітичної роботи; визначення методології роботи з інформацією; безпосереднє аналітичне опрацювання інформаційних джерел; формування інформаційного продукту та передача його замовнику;

- положення щодо оптимізації правового регулювання використання методології розвідувальної аналітики крізь призму забезпечення прав людини і громадянина у частині: а) формування пропозицій щодо визначення окремих термінологічних конструкцій, які використовуються у чинному законодавстві; б) розроблення пропозицій щодо вдосконалення окремих положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (с. 26).

Зміст заявлених положень наукової новизни розкритий та обґрунтований за змістом дисертаційного дослідження та у наукових публікаціях авторки.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях.

Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображені у 10 публікаціях, у тому числі 5 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, та 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Таким чином, ознайомившись із дисертацією та публікаціями **Падалки Лілії Олегівни** з теми дослідження можна дійти висновку, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та використовуються у:

- законотворчій діяльності – для розроблення нормативно-правових актів у сфері правоохоронної діяльності та протидії злочинності (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 12 січня 2021 року, довідка Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 13 січня 2021 року);

- *правозастосовній діяльності* – для організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи оперативних та слідчих підрозділів Бюро економічної безпеки України (акт Бюро економічної безпеки України від 06 грудня 2023 року);

- *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін: «Криміналістика», «Методика і тактика розслідування злочинів» у вищих навчальних закладах, а також підготовки підручників, навчальних посібників, практикумів із зазначених дисциплін (акт впровадження у навчальний процес Національного університету «Одеська юридична академія» від 01 грудня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи Падалки Лілії Олегівни відповідає встановленим вимогам. Вона структурована і складається з переліку умовних позначень, анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (199 найменувань) та чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, з яких основного тексту – 196 сторінок.

Дисертація виконана державною мовою.

Авторка системно і логічно відобразила зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем згідно предмета дослідження. Послідовно та змістовно розкрито мета і завдання дослідження з відображенням їх у висновках до розділів і загальних висновках, що сприяє легкості та цілісності сприйняття наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачкою в тексті поданої праці та анотації до неї.

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена державною та англійською мовами.

У *вступі* визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, наведено актуальність обраної теми та відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі* дисертації формуються теоретичні та правові аспекти застосування методики розвідувальної аналітики під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Зокрема, висвітлюється змістовно-структурна характеристика аналітичної розвідки як напряму правоохоронної діяльності (підрозділ 1.1), здійснено криміналістичний аналіз кримінальних правопорушень у сфері оподаткування як об'єкта аналітичного дослідження (підрозділ 1.2), наводиться аналіз забезпечення прав людини і громадянина під час використання методики розвідувальної аналітики (підрозділ 1.3).

У *другому розділі* дисертації розглядаються питання застосування методики розвідувальної аналітики під час організації розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Висвітлюється аналіз використання інтегрованої системи управління ризиками під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (підрозділ 2.1), розглядається функціональне призначення розвідувальної аналітики у типових слідчих ситуаціях та плануванні початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (підрозділ 2.2.), висвітлюється розвідувальна аналітика у системі інструментів з'ясування обставин, які підлягають встановленню під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (підрозділ 2.3).

У *третьому розділі* дисертації розкриваються особливості використання розвідувальної аналітики для забезпечення застосування тактичних засобів розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Висвітлюється розвідувальна аналітика як засіб забезпечення формування та реалізації тактичних операцій під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування (підрозділ 3.1), виокремлюються напрями вдосконалення використання методики розвідувальної аналітики для забезпечення проведення окремих слідчих (розшукових) дій (підрозділ 3.2).

Висновки, сформульовані дисертантом, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Авторкою використано значну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, джерела іноземних держав.

Таким чином, дисертація **Падалки Лілії Олегівни** відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження **Падалки Лілії Олегівни** щодо розроблення методики розвідувальної аналітики під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, сформовані науково обґрунтовані рекомендації щодо застосування розвідувальної аналітики, сприятимуть підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень, удосконаленню оперативно-розшукової та слідчої діяльності, рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень з цього напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Падалки Лілії Олегівни водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У вступі роботи, одне із завдань наукового дослідження сформульовано як «сформувати змістовно-структурну характеристику аналітичної розвідки як напряму діяльності правоохоронних органів» (стор. 21 дисертації). Відповідно, у висновках роботи зазначається, що «потребує уточнення змістовно-структурна характеристика кримінального аналізу, що викладена у чинних нормативно-правових актах, зокрема на рівні відомчих нормативних документів» (стор. 197 дисертації). Під час прилюдного захисту дисертації варто акцентувати увагу на новизну запропонованої методики та її впровадження до практичної діяльності правоохоронних органів.

2. Характеризуючи наукову новизну, рубрика «уперше», здобувачка зазначає, що нею «сформульовано основні напрями використання розвідувальної аналітики у типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, зокрема: а) кримінальне провадження розпочато за матеріалами оперативних розробок; б) кримінальне провадження розпочато за матеріалами отриманими під час розслідування інших кримінальних проваджень; в) кримінальне провадження розпочато за результатами проведення документальних перевірок контролюючими фіскальними органами; г) кримінальне провадження розпочато за матеріалами опублікованими у засобах масової інформації» (стор. 24, 25 дисертації). Бажано почути, як оцінюється рівень достовірності інформації, що міститься у матеріалах, за якими розпочато кримінальне провадження, зокрема, у матеріалах, опублікованих у засобах масової інформації.

3. На стор. 21 дисертації авторка визначає мету роботи, яка полягає у «розробленні на підставі аналізу матеріалів практики та теоретичних положень

форм та напрямів використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування». Наведене вище більш схоже на завдання. А метою роботи, на наш погляд, має бути певний остаточний результат, скажімо, «підвищення ефективності...».

4. Підрозділ 1.2 дисертації має назву «Криміналістичний аналіз кримінальних правопорушень у сфері оподаткування як об'єкта аналітичного дослідження». Однак здебільшого тут розглядаються кримінологічні аспекти кримінальних правопорушень.

Разом з тим, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію рецензента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертантка відповідально дотрималася норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота Падалки Лілії Олегівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Падалки Лілії на тему «**Використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування**», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і комплексному вирішенні проблем використання методики розвідувальної аналітики, на сучасному етапі розвитку законодавства, існуючих реалій щодо реалізації правоохоронної та злочинної діяльності, розвитку науково-технічного прогресу та тенденцій удосконалення оперативно-розшукової діяльності та слідчої практики, з врахуванням їх взаємозв'язку.

2. Дисертація Падалки Лілії Олегівни на тему: «**Використання методики розвідувальної аналітики під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування**» відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах

(наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19.05.2023 № 502), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор – **Падалка Лілія Олегівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

**професор кафедри інформаційних технологій
та кібербезпеки ННІ № 1**

**Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

«30» січня 2024 р.

Валерій ХАХАНОВСЬКИЙ

